

**Ἀρχιμ. Ζαχαρία,
Καθηγουμένου Ἱ. Μ. Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας**

«Ἐξ αἰτίας τῆς ἀπειλῆς τοῦ κορωνοϊοῦ ποὺ ἐξαπλώθηκε στὴν οἰκουμένη, πολλοὶ ἄνθρωποι βρίσκονται σὲ σύγχυση καὶ ἄλλοι σὲ πανικό. Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε, διότι ὅσα κάνει ὁ Θεὸς γιὰ ἐμᾶς, τὰ κάνει ἀπὸ ἀγάπη. Ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἀγαθὸς Θεός, εἶναι Θεὸς ἐλέους, οἰκτιρμῶν καὶ φιλανθρωπίας.

Ὁ Θεὸς μᾶς ἔπλασε ἀπὸ ἀγαθότητα γιὰ νὰ μοιραστεῖ τὴ ζωὴ, καὶ τὴ δόξα Του ἀκόμη, μαζί μας. Ὅταν πέσαμε στὴν ἁμαρτία, ἐπέτρεψε νὰ εἰσέλθει ὁ θάνατος στὴ ζωὴ μας πάλι ἀπὸ ἀγαθότητα, γιὰ νὰ μὴν γίνουμε ἀθάνατοι μὲ τὴν κακία μας, ἀλλὰ νὰ ἐκζητήσουμε ὁδὸ σωτηρίας. Παρόλο ποὺ πέσαμε, ὁ Θεὸς δὲν σταμάτησε νὰ προνοεῖ γιὰ ἐμᾶς, ὄχι μόνο ὑλικά ἀγαθὰ γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ γένους μας, ἀλλὰ ἔστειλε Προφῆτες καὶ Δικαίους, ἐτοιμάζοντας τὴν ὁδὸ Του γιὰ νὰ ἔλθει καὶ νὰ λύσει τὴν τραγωδία μας· καὶ ἔφερε τὴν αἰώνια σωτηρία μὲ τὸν Σταυρὸ καὶ τὴν Ἀνάστασι τῆς ἀπερινόητης ἀγάπης Του. Ἦλθε ὁ Ἰδιος, πῆρε πάνω Του τὴν κατάρα τῆς ἁμαρτίας καὶ ἔδειξε τὴν ἀγάπη Του μέχρι τέλους: «Ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς» (Ἰωάν. 13,1). Ὅλα ὅσα ἔκανε ὁ Θεός, ὅταν μᾶς δημιούργησε, ὅταν προνοοῦσε ἀγαθὰ γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ κόσμου, ὅταν ἐτοίμαζε τὴν ὁδὸ Του γιὰ νὰ ἔλθει στὴ γῆ, ὅταν ἦλθε ὁ Ἰδιος αὐτοπροσώπως καὶ ἐργάσθηκε μὲ φρικτὸ τρόπο τὴ σωτηρία μας, ὅλα τὰ ἔκανε ἀπὸ ἀγαθότητα. Ἡ ἀγαθότητά Του εἶναι ἀτελεύτητη, μᾶς σώζει καὶ μακροθυμεῖ, ὡστόσο ἔλθουμε «εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας» (Α' Τιμ. 2,4) καὶ προσφέρουμε ἀληθινὴ μετάνοια, ὥστε νὰ εἴμαστε μαζί Του αἰώνια.

Ἔτσι, ὁ Θεός μας σὲ κάθε στάδιο τῆς σχέσεώς Του μὲ τὸν ἄνθρωπο δείχνει μόνο τὴ χρηστότητα καὶ τὸ ἔλεός Του, «μέγα καὶ κρείσσων ὑπὲρ ζωάς». Ἡ Φύση Του εἶναι ἀγαθὴ καὶ ὅλα τὰ κάνει γιὰ τὴν ὠφέλεια τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴ σωτηρία του.

Ἐπομένως, ὅταν θὰ ἔλθει πάλι νὰ κρίνει τὸν κόσμο, θὰ τὸν κρίνει ἄλλος Θεός; Δὲν θὰ εἶναι ὁ Ἰδιος ἀγαθὸς Θεός, ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους, τῶν οἰκτιρμῶν καὶ τῆς φιλανθρωπίας; Ἀσφαλῶς, δὲν θὰ ἐμφανισθοῦμε ἐνώπιον ἄλλου Θεοῦ ἀπὸ Αὐτὸν ποὺ μᾶς ἔπλασε καὶ μᾶς ἔσωσε. Ἄρα καὶ πάλι μὲ ἔλεος καὶ ἀγάπη θὰ μᾶς κρίνει. Ἔτσι, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ πανικοβαλλόμαστε, οὔτε νὰ σαλευόμαστε, διότι ὁ Ἰδιος Θεὸς θὰ μᾶς προσλάβει στὴν ἄλλη ζωὴ καὶ θὰ μᾶς κρίνει πάλι μὲ ἀγαθότητα καὶ ἐπιείκεια.

Κάποιοι φοβοῦνται ὅτι φθάνει ἡ ὥρα τοῦ τέλους τους. Ἡ μάστιγα αὐτὴ τοῦ κορωνοϊοῦ ἔχει καὶ μία θετικὴ πλευρά, διότι ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ μᾶς προσβάλλει μέχρι τὸ τέλος μας, μεσολαβοῦν μερικὲς ἐβδομάδες. Ἐπομένως, ἔχουμε κάποιον χρόνο ποὺ μποροῦμε νὰ ἀφιερῶσουμε στὴν προετοιμασία γιὰ τὴ συνάντησή μας μὲ τὸν Θεό, ὥστε νὰ μὴ γίνει ἡ φυγὴ μας ἀπρόοπτα ἢ ἀπροετοίμαστα, ἀλλὰ ἀφοῦ διέλθουμε κάθε φορὰ στὴν παράστασι τῆς προσευχῆς μας μπροστὰ στὸν Θεὸ ὅλη τὴ ζωὴ μας, ἄλλοτε μὲ εὐχαριστία μέχρι τέλους, γιὰ ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε γιὰ ἐμᾶς, καὶ ἄλλοτε μὲ μετάνοια ζητώντας τὴ συγχώρεσι ὅλων τῶν πλημμελημάτων μας. Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ζημιώσει μὲ ἕναν Τέτοιο Θεό, ποὺ ὅλα τὰ παραχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἀγαθότητά Του. Ἀπλῶς χρειάζεται νὰ κρατήσουμε μέχρι τέλους τὴν εὐχαριστία καὶ τὴν ταπεινὴ προσευχὴ τῆς μετανοίας γιὰ τὴ συγχώρεσι τῶν παραπτωμάτων μας.

Ἐμένα ἢ μάλιστα αὐτὴ μὲ βοηθᾶ. Ποθῶ νὰ ξαναβρῶ ἐκείνη τὴν προσευχὴ πού εἶχα, μὲ τὴν ὁποία νὰ διατρέξω ὅλη μου τὴ ζωὴ ἀπὸ τὴ γέννησή μου μέχρι τώρα, εὐχαριστώντας τὸν Θεὸ γιὰ ὅλες τὶς εὐεργεσίες Του, «ὑπὲρ πάντων ὧν ἴσμεν καὶ ὧν οὐκ ἴσμεν, τῶν φανερῶν καὶ ἀφανῶν εὐεργεσιῶν»· Του. Ἐπίσης νὰ διατρέξω πάλι ὅλη μου τὴ ζωὴ μετανοώντας γιὰ ὅλες τὶς ἁμαρτίες καὶ τὰ πλημμελήματά μου. Εἶναι ὑπέροχο νὰ μπορέσεις νὰ διατρέξεις τὴ ζωὴ σου μὲ προσευχὴ, κομίζοντας τὰ πάντα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐμμένοντας στὴ προσευχὴ. Τότε νιώθεις ὅτι ἐξαγοράζεται ἡ ζωὴ σου. Γι' αὐτὸ ὅλη ἡ κατάστασις αὐτὴ μὲ βοηθᾶ πραγματικά. Δὲν πανικοβάλλομαι, ἀλλὰ θὰ «μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας μου» (Ψαλμ. 37, 19).

Πρέπει νὰ δοῦμε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλα αὐτὰ πού γίνονται. Οἱ Πατέρες εἶδαν τὴ χρηστότητά Του. Παρόμοια ἐπιδημία παρουσιάστηκε τὸν 4ο αἰῶνα στὴν ἔρημο τῆς Αἰγύπτου, ἡ ὁποία θέρισε πάνω ἀπὸ τὸ ἓνα τρίτο τῶν μοναχῶν, καὶ οἱ ὅσιοι Πατέρες ἔλεγαν μὲ μεγάλη ἔμπνευσις ὅτι, «ὁ Θεὸς θερίζει ψυχὰς ἀγίων γιὰ τὴ Βασιλεία Του», καὶ δὲν σαλεύθηκαν. Ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος μιᾶ στὸ Εὐαγγέλιο γιὰ τὶς ἔσχατες ἡμέρες, γιὰ τὶς δοκιμασίες καὶ τὰ δεινὰ πού θὰ περάσει ὁ κόσμος πρὶν τὸν ἔρχομό Του. Ἐντούτοις, δὲν διακρίνουμε ἐκεῖ καμία νοσηρὴ λύπη ἢ ἀπελπισία. Ὁ Κύριος, πού στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ προσεύχεται μὲ αἱματηρὸ ἰδρώτα γιὰ τὴ σωτηρία ὅλου τοῦ κόσμου, λέει ὅτι, ὅταν δοῦμε τὰ φοβερὰ πού προηγούνται τῆς Δευτέρας Παρουσίας Του, νὰ ὑψώσουμε μὲ ἔμπνευσις τὶς κεφαλές μας, διότι ἡ ἀπολύτρωσις μας εἶναι ἐγγύς (βλ. Λουκ. 21,28).

Μερικοὶ μοῦ λένε, «ὁ Θεὸς νὰ βάλει τὸ χέρι Του». Μά, ἀκριβῶς αὐτὸ ἤδη εἶναι τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος θέλει τὴ σωτηρία μας καὶ ἐργάζεται «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως» (Ἐβρ. 1,1). «Ὁ Πατήρ Μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται κάγῳ ἐργάζομαι» (Ἰωάν. 5,17). Ἴσως ὁ ἰὸς αὐτὸς νὰ εἶναι ἓνα μέσο πού χρησιμοποιοῖ ὁ Θεός, γιὰ νὰ φέρει πολλοὺς ἀνθρώπους σὲ ἐπίγνωσις καὶ μετάνοια, καὶ νὰ θερίσει πολλὰς ἔτοιμες ψυχὰς, νὰ κάνει μία συγκομιδὴ ψυχῶν γιὰ τὴν αἰώνια Βασιλεία Του. Ἐπομένως, γιὰ ὅσους ἐμπιστεύονται καὶ παραδίδονται στὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ὅλα θὰ συνεργήσουν στὸ ἀγαθό: «Τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν» (Ῥωμ. 8,28).

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν χῶρος γιὰ νοσηρὴ ἀπογοήτευσιν. Δὲν θὰ ἔπρεπε οὔτε νὰ ἀντιστεκόμαστε στὰ μέτρα πού λαμβάνει ἡ πολιτεία γιὰ νὰ μειώσῃ τὴν ἔκτασις τῶν δεινῶν πού παρατηροῦνται τώρα στὴ ζωὴ πολλῶν ἀνθρώπων. Εἶναι λάθος νὰ πᾶμε ἐναντία στὶς ἀρχές κάθε χώρας. Ὅ,τι πεῖ ἡ Κυβέρνησις πρέπει νὰ τὸ κάνουμε, διότι δὲν μᾶς ζητοῦν νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν πίστιν μας, ἀπλῶς μᾶς ζητοῦν νὰ λάβουμε μερικὰ μέτρα γιὰ τὸ κοινὸ ὄφελος ὅλου τοῦ κόσμου, ὥστε νὰ παρέλθῃ καὶ αὐτὴ ἡ δοκιμασία. Αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου παράλογο. Κάποιοι τὸ παίρνουν πολὺ ὁμολογιακά, στήνουν σημαῖες καὶ νομίζουν ὅτι κάνουν τοὺς μάρτυρες καὶ τοὺς ὁμολογητὰς. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία γιὰ ἐμᾶς, καθαρὰ θὰ δεῖξουμε ὑποταγὴν στὸ πρόσταγμα τῆς Κυβερνήσεως. Εἶναι ἄδικο νὰ μὴν κάνουμε αὐτὰ πού μᾶς λέει ἡ Κυβέρνησις, διότι ὅταν ἀρρωσταίνουμε, τρέχουμε στὰ νοσοκομεῖα τοὺς καὶ ἐκεῖνοι ἀναλαμβάνουν ὅλα τὰ ἐξοδα καὶ τὴν περίθαλψή μας. Γιατί νὰ μὴν ἀκούσουμε καὶ ἐμεῖς αὐτὰ πού λένε;

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἦθος τοῦ Χριστοῦ, πού μᾶς ἔδειξε ὁ Ἰδιος στὴν ἐπίγεια ζωὴ Του καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀποστολικὴ ἐντολὴ πού ἔχουμε, «ὑπομίμησε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίας ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πρᾶυτητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους» (Τίτ. 3,1-2)· καὶ «ὑποτάγητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι...» (Ἀ' Πέτρ. 2,13). Ἄν δὲν ὑπακούσουμε στοὺς κυβερνήτες πού δὲν ζητοῦν πολὺ, πῶς θὰ

ὕπακούσουμε στὸν Θεὸ πού μᾶς δίνει νόμο θεϊκό, ὁ ὁποῖος ὑπερέχει κάθε ἀνθρώπινο νόμο; Ἄν τηρήσουμε τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ εἴμαστε πάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπινους νόμους, ὅπως ἔλεγαν οἱ Ἀπολογητὲς τοῦ 2ου αἰῶνα στὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία πού καταδίωκε τοὺς Χριστιανούς.

Εἶναι ἐκπληκτικὸ νὰ βλέπουμε στὴ χώρα πού ζοῦμε, στὸ Ἑνωμένο Βασίλειο, τοὺς ποδοσφαιριστὲς νὰ δείχνουν τέτοια σύνεση καὶ διάκριση, καὶ πρῶτοι νὰ παραιτοῦνται ἀπὸ τὶς δραστηριότητές τους μὲ εὐπείθεια στὶς προτροπές τῆς Κυβερνήσεως γιὰ προληπτικὰ μέτρα. Θὰ ἦταν θλιβερὸ ἐμεῖς οἱ θρησκευόμενοι ἄνθρωποι νὰ μὴ φθάσουμε στὰ μέτρα τῶν ποδοσφαιριστῶν καὶ νὰ μὴν ἔχουμε τὴν ἴδια εὐπείθεια στὶς ἀρχές καὶ ἐξουσίες, γιὰ τὶς ὁποῖες ἡ Ἐκκλησία μας προσεύχεται.

Ἄν μᾶς ζητήσουν νὰ σταματήσουμε τὶς Ἀκολουθίες μας, ἅς παραδιδοῦμαστε μόνο καὶ ἅς εὐλογοῦμε τὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Ἄλλωστε αὐτὸ μᾶς θυμίζει μιὰ παλαιὰ παράδοση πού εἶχαν οἱ Πατέρες στὴν Παλαιστίνη. Τὴ Μ. Τεσσαρακοστὴ τὴν Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς, μετὰ τὴν ἀλληλοσυγχώρηση, ἔβγαιναν στὴν ἔρημο γιὰ σαράντα ἡμέρες χωρὶς νὰ λειτουργηθοῦν. Παρέμεναν μόνο σὲ νηστεία καὶ προσευχή, ὥστε νὰ ἐτοιμασθοῦν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων, γιὰ νὰ ἐορτάσουν θεοπρεπῶς τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου καὶ τὴν Ἀνάστασή Του. Ἐπομένως, τώρα οἱ περιστάσεις μᾶς σπρώχνουν νὰ ξαναζήσουμε αὐτὸ πού ὑπῆρχε μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας τοὺς παλαιούς καιρούς. Νὰ ζήσουμε δηλαδὴ πιὸ ἡσυχαστικά, μὲ περισσότερη προσευχή, ἢ ὁποῖα ὅμως θὰ ἀναπληρώσει καὶ τὴν ἔλλειψη τῆς Θεῆς Λειτουργίας καὶ θὰ μᾶς προετοιμάσει νὰ ἐορτάσουμε μὲ μεγαλύτερο πόθο καὶ ἔμπνευση τὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ θὰ κάνουμε τὴ μάστιγα αὐτὴ ἕναν θρίαμβο τοῦ ἡσυχασμοῦ. Οὕτως ἢ ἄλλως ὅ,τι ὁ Θεὸς ἐπιτρέψει στὴ ζωὴ μας εἶναι ἀπὸ ἀγαθότητα γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν θέλει ποτὲ νὰ ζημιωθεῖ τὸ πλάσμα Του.

Βεβαίως, ἂν μεσολαβήσει ἕνα μεγαλύτερο διάστημα πού δὲν θὰ ἔχουμε Θεῖα Λειτουργία, μποροῦμε νὰ τὸ ὑπομείνουμε. Διότι στὴ Λειτουργία τί λαμβάνουμε; Μεταλαμβάνουμε τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι γεμάτα μὲ τὴ χάρη Του. Αὐτὸ γιὰ ἐμᾶς εἶναι μεγάλη τιμὴ καὶ μεγάλη ὠφέλεια, ἀλλὰ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου τὴ λαμβάνουμε ἐπίσης μὲ πολλοὺς ἄλλους τρόπους.

Ὅταν ἀσκοῦμε τὴν ἡσυχαστικὴ προσευχή, μένουμε στὴν Παρουσία τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν νοῦ στὴν καρδιά μας ἐπικαλούμενοι τὸ ἅγιο Ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ Θεῖο Ὄνομα προσκομίζει σὲ μᾶς τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, διότι εἶναι ἐνωμένο μὲ τὸ Πρόσωπό Του καὶ μᾶς εἰσάγει στὴν Παρουσία Του. Αὐτὴ ἡ Παρουσία τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὁποῖα εἶναι καθαρτικὴ, μᾶς καθαρίζει ἀπὸ τὰ πταίσματα καὶ τὶς ἁμαρτίες μας, μᾶς ἀνακαινίζει καὶ ἐπιφέρει τὸν φωτισμὸ τῆς καρδιᾶς μας, οὕτως ὥστε νὰ μορφωθεῖ ἐκεῖ ἡ εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ.

Ἄν δὲν θὰ ἔχουμε Πάσχα στὴν Ἐκκλησία, ἅς θυμηθοῦμε ὅτι κάθε ἐπαφὴ μὲ τὸν Χριστὸ εἶναι Πάσχα. Χάρη παίρνουμε στὴ Θεῖα Λειτουργία, διότι ἐκεῖ εἶναι Παρὼν ὁ Κύριος Ἰησοῦς, καὶ Αὐτὸς ἐπιτελεῖ τὸ Μυστήριον καὶ ὁ ἴδιος μεταδίδεται στοὺς πιστούς. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπικαλούμαστε τὸ Ὄνομά Του, εἰσερχόμαστε στὴν ἴδια Παρουσία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔχουμε τὴν ἴδια χάρη. Ἐπομένως, ἂν στερηθοῦμε τὴ Λειτουργία, τὸ Ὄνομά Του τὸ ἔχουμε πάντοτε, δὲν στερούμαστε τὸν Κύριο.

Ἐπίσης ἔχουμε τὸν λόγο Του, προπαντὸς τὸν Εὐαγγελικὸ Του λόγο. Ἄν ὁ λόγος Του εἶναι συνεχῶς ζωντανὸς μέσα στὴν καρδιά μας, ἂν τὸν μελετοῦμε καὶ τὸν προσευχόμαστε, ἂν γίνεται ἡ γλῶσσα μας μὲ τὴν ὁποῖα μιλοῦμε στὸν Θεό, ὅπως Ἐκεῖνος μίλησε σὲ ἐμᾶς, τότε θὰ

ἔχουμε πάλι τὴ χάρη τοῦ Κυρίου. Διότι τὰ λόγια Του εἶναι «ῥήματα ζωῆς αἰωνίου» (Ἰωάν. 6,68), εἶναι λόγος ζωῆς καὶ πάλι τὸ ἴδιο μυστήριο ἐπιτελεῖται, δεχόμεστε τὴ χάρη Του καὶ ἀγιαζόμεστε.

Ἀκόμη, κάθε φορά που δείχνουμε καλοσύνη στους ἀδελφούς μας, εὐαρεστεῖται ὁ Κύριος, θεωρεῖ ὅτι τὸ κάναμε γιὰ Ἐκεῖνον καὶ μᾶς ἀνταποδίδει. Ἐμεῖς δείχνουμε καλοσύνη στους ἀδελφούς μας καὶ ὁ Κύριος μᾶς ἀνταποδίδει τὸν μισθὸ τῆς χάριτός Του. Νά, ἀκόμη ἕνας τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο μπορούμε νὰ ζοῦμε στὴν Παρουσία τοῦ Κυρίου. Μποροῦμε νὰ ἔχουμε τὴ χάρη τοῦ Κυρίου μὲ τὴ νηστεία, μὲ τὴν ἐλεημοσύνη καὶ μὲ κάθε ἀγαθοεργία.

Ἔτσι, ἂν κατ' ἀνάγκη θὰ πρέπει νὰ ἀφήσουμε τὶς κοινὲς συναθροίσεις, μπορούμε νὰ εἴμαστε ἐνωμένοι στὸ πνεῦμα καὶ σὲ αὐτὲς τὶς ἅγιες ἀρετὲς που εἶναι γνωστὲς μέσα στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἁγία Ἐκκλησία, καὶ διατηροῦν τὴν ἐνότητα τῶν πιστῶν μὲ τὸν Χριστὸ καὶ μὲ ὅλα τὰ μέλη τοῦ Σώματός Του. Ὅλα αὐτὰ που κάνουμε γιὰ τὸν Θεὸ εἶναι Λειτουργία, ἱερουργοῦν τὴ σωτηρία μας. Ἡ Θεία Λειτουργία βεβαίως εἶναι τὸ μεγάλο γεγονός τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, μέσα στὸ ὁποῖο οἱ πιστοὶ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ ἀνταλλάξουν τὴ μικρὴ ζωὴ τους μὲ τὴν ἄπειρη ζωὴ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἡ δύναμη τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προετοιμασία που κάνουμε, ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα που ἀπαριθμήσαμε, τὴν προσευχή, τὶς ἀγαθοεργίες, τὶς νηστείες, τὴ φιλαδελφία, τὴ μετάνοια.

Ἐπομένως, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, δὲν χρειάζεται οὔτε νὰ κάνουμε ἥρωικὲς ἐξομολογήσεις ἐναντίον τῆς πολιτείας γιὰ τὰ προληπτικὰ μέτρα που παίρνει γιὰ τὴν ὠφέλεια ὅλων τῶν ἀνθρώπων, οὔτε νὰ ἀπελπίζομαστε· ἀλλὰ μὲ σύνεση νὰ μηχανευόμαστε τρόπους, ὥστε νὰ μὴ χάνουμε τὴ ζωντανὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ζημιώσει, ἀπλῶς πρέπει νὰ κάνουμε ὑπομονὴ γιὰ ἕνα μικρὸ χρονικὸ διάστημα καὶ ὁ Θεὸς θὰ δεῖ τὴν ὑπομονὴ μας, θὰ ἀπομακρύνει κάθε ἐμπόδιο, κάθε πειρασμὸ καὶ πάλι θὰ ἀνατεῖλουν ἡμέρες χαρμόσυνες καὶ θὰ πανηγυρίζουμε τὴν κοινὴ ἐλπίδα καὶ ἀγάπη που ἔχουμε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».